חלמי מקוה – גליון מיוחד

ערכים - תום קירד'נר, בועז מונצ'ר

200 שנה להולדתו של שרל נטר

"בחקלאות עלינו לראות קודם את האדם
בעבודתו בטרם נתקשר איתו"

מתוך מכתבי קרל נטר להנהלת אליאנס 1871.
הובאו למקוה בשנת 1974 על ידי משפחת נייגו
ותורגמו לעברית בידי ד"ר נ. הוכברג

"אל תפחד מגודל המשימה. תפנה ליהודים שבכל
העולם, שהרבנים יטיפו בדרשותיהם לאותו עניין,
מה שנראה היום כחלום יהיה מחר כדבר ריאלי"

- קרל נטר

"אם תרצו אין זו אגדה"

200 שנה להולדתו של שרל נטר
חלמי מקוה – גליון מיוחד

דברי רות בן סמיאן – מנהלת בית הספר הישראלי צרפתי

בשנת 1826 נולד בשטרסבורג ילד למשפחה יהודית אלזסית. שמו שארל נטר. העיר הזו, שנמצאת בצומת שבין העולם הצרפתי לעולם הגרמני, לימדה אותו מגיל צעיר שאפשר להשתייך לכמה תרבויות מבלי לבגוד באף אחת מהן. כשהפך לאחד ממקימי ארגון "כל ישראל חברים" (Alliance Israélite Universelle), הוא היה משוכנע שחינוך יכול להשיב לקהילות היהודיות את כבודן ואת עצמאותן. בשנת 1870 ייסד סמוך ליפו את מקווה ישראל, בית הספר החקלאי הראשון בארץ. הוא הצמיח שם שדות, ובעיקר רעיון: רעיון של נוער מלומד, מושרש באדמה ופתוח לעולם.

כמאה וחמישים שנה אחר כך, ילדה משטרסבורג מגיעה לתורה לאותו כפר. היא מוצאת בו את מה שנטר זרע: בית ספר שבו צרפתית ועברית חיות זו לצד זו, שבו מכינים גם לבקלהוריאט וגם לבגרות, ושבו כל תלמיד יכול לשאת שתי זהויות מבלי להיאלץ לבחור.

200 שנה להולדתו של שרל נטר
חלמי מקוה – גליון מיוחד

דברי רות בן סמיאן – מנהלת בית הספר הישראלי צרפתי

הסיפור שלי נפגש עם הסיפור שלו בנקודה מסוימת: כמוהו, יצאתי משטרסבורג עם שורשיי הצרפתיים, וכמוהו מצאתי בישראל חלק ממני שכבר איני יכולה לוותר עליו. נטר לא ויתר על צרפת כדי לבנות בארץ ישראל. הוא עשה מצרפת כלי לשירות פרויקט ישראלי. אני מזדהה את עצמי בנאמנות הכפולה הזו: השפה, התרבות והדרישה לאיכות של צרפת מצד אחד, ההשתרשות, החיים והעתיד הישראליים מצד אחר.

היום אני מנהלת את המוסד בכפר שהוא ייסד. כשאני רואה את התלמידים האלה עוברים משפה לשפה, אני רואה לא רק בית ספר דו-לשוני, אלא המשכיות של רעיון שנולד בשטרסבורג לפני כמעט מאתיים שנה: אפשר להשתייך לשני עולמות ולעשות מזה כוח.

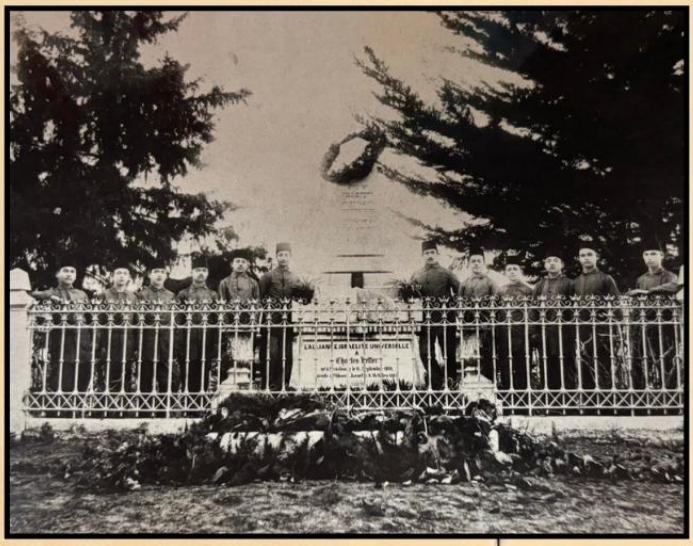

200 שנה להולדתו של שרל נטר

חלמי מקווה – גליון מיוחד

דברי שרית גולדשטיין
מנכלית מקווה ישראל

מאתיים שנה לשארל נטר: האיש שהאמין שיש תקווה

בכל פעם שאני עוברת ליד קברו של שארל נטר, כאן בלב מקווה ישראל, אני נעצרת לרגע. סביבי תלמידים ממהרים לשיעור ועבודה במשק, טרקטור נוסע לשדה, וקבוצת בני נוער מצרפת מתווכחת בעברית שעוד לא לגמרי שלהם. אני חושבת שאם יש אדם אחד שהיה מבין את הרגע הזה עד הסוף, זה הוא. השנה מלאו מאתיים שנה להולדתו. אני רוצה לעשות את מה שההיסטוריה לא תמיד טרחה לעשות: לעצור ולהגיד לו תודה בקול.

נטר נולד בשטרסבורג שבאלזס בשנת 1826, למשפחה של רבנים. הוא לא היה חלוץ כמו שאנחנו רגילים לדמיין חלוצים. הוא היה סוחר מצליח שעבד בלונדון, במוסקבה, בליל ובפריז, ויכול היה לחיות חיים נוחים ושקטים. אבל עוד כשלמד בבית המדרש למורים הוא שמע על סבלם של יהודי פולין, והכאב הזה לא עזב אותו. את כספו ואת זמנו השקיע באחרים: בית ספר למלאכה לילדים יהודים, חברה להגנה על פועלים, בית מחסה לאמנים עניים.

200 שנה להולדתו של שרל נטר
חלמי מקווה – גליון מיוחד

דברי שרית גולדשטיין
מנכלית מקווה ישראל

בשנת 1868 הגיע לארץ ישראל בשליחות הארגון ומצא קהילה ענייה שתלויה בכספי החלוקה. הוא הבין משהו שאחרים עוד לא העזו לומר בקול: אם יש לעם הזה עתיד בארץ הזאת, הוא צריך ללמוד לעבד את אדמתה. נטר נסע לקונסטנטינופול והשיג מהשלטון העות'מאני קרקע ליד יפו. בשנת 1870 ייסד עליה את מקווה ישראל, בית הספר החקלאי היהודי הראשון בארץ. הוא לא ניהל את המקום מפריז. הוא חי כאן בתנאים קשים וניהל בעצמו את השנים הראשונות, עד שחלה ונאלץ לחזור לצרפת.
גם את השם בחר בכוונה: מקווה, כלומר תקווה. הוא לא קרא למקום "בית ספר חקלאי ליד יפו". השם היה הצהרה. בתקופה שבה כמעט אף אחד לא האמין שיהודים יכולים להיות חקלאים, הוא קרא למקום על שם התקווה.

ומכאן לצדק ההיסטורי.

כשמספרים את סיפור התחייה הלאומית, מתחילים לרוב בהרצל, בברון רוטשילד ובביל"ויים. אבל נטר היה כאן לפני כולם. כשאנשי ביל"ו הגיעו בשנת 1882, הם הגיעו למקווה ישראל, וכאן החזיקו מעדר בפעם הראשונה. בוגרי בית הספר נעשו מדריכים, אגרונומים ומנהלים במושבות הראשונות. כשהרצל רצה לפגוש את הקיסר וילהלם השני בשנת 1898, הוא עמד בשער מקווה ישראל. ובכל זאת, היום מכירים את שמו של נטר בעיקר משלטי רחובות.

לדעתי יש לזה שתי סיבות. הראשונה היא שנטר לא התאים לתבנית. הוא היה יהודי צרפתי, איש של ארגון פילנתרופי אירופי, ולא נוצם או מנהיג של תנועה. הסיבה השנייה כנה יותר, ואני לא רוצה להסתיר אותה. בתורף 1881 הוא ישב חודשים בעיר הגבול ברודי ושיפל מבוקר עד לילה בפליטי הפוגרומים ברוסיה. הוא ראה להגירת של מאות מהם לאמריקה, ושלח 28 ילדים פליטים למקווה ישראל. באביב 1882 יצא בפומבי נגד עלייה המונית לארץ ישראל. הוא ראה כמה קשה הדרך, וחשש שאנשים יגיעו לכאן ויישברו.

200 שנה להולדתו של שרל נטר
חלמי מקווה – גליון מיוחד

דברי שרית גולדשטיין
מנכלית מקווה ישראל

אבל זה לא סוף הסיפור, וזה בדיוק העניין. כמה חודשים אחר כך הוא שינה את דעתו. בקיץ 1882 חזר לארץ, פגש את מתיישבי ראשון לציון ואת אנשי בילי"ו והציע להם עזרה. כחודש לאחר מכן, באוקטובר 1882, נפטר כאן, חולה ותשוש, בגיל 56. הוא קבור באדמת מקווה ישראל, במקום שבנה.

בעיניי זה לא כתם על דמותו. זו גדולתו. הוא ראה את הקשיים בעיניים פקוחות ולא מכר אשליות, ובכל זאת חזר, נתן את כוחותיו האחרונים ונשאר כאן לתמיד. לעשות צדק עם נטר לא אומר להפוך אותו לקדוש. זה אומר להכיר בו כמי שהניח את היסוד ראשון, לפני שזה היה פופולרי, ושילם על כך את המחיר האישי המלא.

ומה נשאר מהחזון שלו? כמעט הכול, ובצורה שאני בטוחה שהייתה משמחת אותו.

נטר האמין בחינוך כדרך לחירות. היום לומדים במקווה ישראל יותר מ־2,000 תלמידים בשלושה בתי ספר: כללי, דתי וישראלי־צרפתי. הוא האמין שכל ישראל ערבים זה לזה. מאות בני נוער מצרפת, הארץ שבה נולד נטר עצמו, כבר הגיעו ללמוד כאן, בתקופה שבה האנטישמיות באירופה מרימה שוב את ראשה המכוער. רובם נשארים, מתגייסים ועולים. כשאני רואה תלמיד מפריז או מליון מגיע אלינו, לומד, מתגייס ובוחר להישאר, אני יודעת שהמעגל שנטר פתח לפני 156 שנה עדיין מסתובב.

הוא האמין בעבודת האדמה. החווה שלנו עדיין פועלת, התלמידים עדיין זורעים וקוצרים, והעצים שנטעו כאן הדורות הראשונים עדיין נותנים צל. הוא האמין שכבוד האדם נבנה דרך מקצוע ויצירה, ולכן אני לא מכירה דרך מתאימה יותר לציין את שנת המאתיים להולדתו מאשר לחנוך גלריה לאמנות של התלמידים. מי שדאג בפריז לבנות מחסה לאמנים עניים היה שמח לראות בני נוער מציגים כאן את יצירותיהם בגאווה, על קיר משלהם.

200 שנה להולדתו של שרל נטר
חלמי מקווה – גליון מיוחד

דברי שרית גולדשטיין
מנכלית מקווה ישראל

מקווה ישראל איננה מוזיאון. בית הספר שהקים נטר צמח לקמפוס חינוכי חקלאי מפואר, ומקום של שאלות על זהות, על שייכות ועל אחריות. אני רואה את התלמידים שלנו מדברים על איך לקחת חלק בעתיד המדינה, מתנדבים, מגדלים ויוצרים. זה בדיוק מה שנטר רצה לגדל כאן: לא רק חקלאים, אלא אנשים חופשיים, יוזמים, חושבים שלוקחים אחריות על גורלם ועל גורל עמם.

לכן הפעילות החינוכית שנקיים השנה לא נועדה רק ללמד מי היה נטר.

מנכלית מקווה ישראל,שרית גולדשטיין

200 שנה להולדתו של שרל נטר
חלמי מקווה – גליון מיוחד

מתוך ראיון עם דנים שרביט:
פרופסור באוניברסיטה הפתוחה, חוקר
מדעי המדינה ואיש חינוך בבית הספר
הישראלי צרפתי במקווה ישראל

אילו ערכים הותיר אחריו שרל נטר לדורות הבאים?

שרל נטר, אשר מקווה ישראל היה אחד מפירותיו, הותיר אחריו שם בקרב היהודים ובקרב יהודי צרפת בפרט, כאחד ממייסדי הארגון שקיים עד היום, כי"ח.
כי"ח היה הארגון הראשון שדאג שיהודים יזכו לשיוויון זכויות והיה מחוייב לתת את ליבו ליהודים בעולם.
מטרת הארגון בתחום זכויות האזרח והחינוך היא לסייע ליהודים להפיץ זהות יהודית מודרנית.
נוסף על כך, היה הראשון להקים בית ספר חקלאי יהודי ראשון בארץ ישראל עוד לפני קום הציונות

אם תצטרך להציג את שרל נטר בפני המסלול הצרפתי במשפט אחד מה היה המשפט?

שרל נטר היה פילנתרופ בעל תודעה חברתית גבוהה.
אדם אשר דואג לכל אדם באשר הוא, פעל להרים את החברה ובמיוחד את השכבות הנמוכות יותר בחברה.

